

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ TESTÜLET.

FŐMUNKATÁRS:

VÁRADI KÁROLY.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

KISS SÁNDOR.

Rovatvezetők: DR. BARTÓK ISTVÁN, BENEDEK SAMU, HEGEDŰS ISTVÁN, DR. JNCZE BÉLA.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr. Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (lakik Ovár. Bástyaútcá 1. szám alatt); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — Propper Ferencz egyleti pénztárnok címén — a kiadó hivatalba (csillagútcá, 7. sz. a.) küldendők.

A becsülés és szeretetről az iskola beléletében.

Kit ne boldogítana egy oly tudat, hogy azon körnek, melyben mozgott, becsülését és így szeretetét is ki tudta vivni? Szeretet és becsülés erkölcsi szempontból két rokon fogalom annyira, hogy az erkölcsi életben egymást feltételezik. Azonban, ha a különböző emberi felfogások között keresnők a mondottaknak való nyilvánulását, aligha nem fognánk állításunkkal szemben bő czáfolatra találni a tényekben. Az emberi társadalom — nincs mért szépítsük — egy igen szövevényes érdeklánczolat, melynek kapcsaiban eszményi, tulajdonképeni erkölcsi fogalom szerint értendő szeretet és becsülés a legtöbbször valósággal nem is léteznek, hanem csupán igen hangzatos nevek szolgál külső czégül az érdeklánczolat szorosabbá tételére. Avagy hány meg hány kör nincs az emberek között, melyekben mindennap mondja ez, hogy amazt mennyire becsüli, szereti, sha azt vizsgáljuk, hogy minő alapon, kitünik, miszerint azért, mert vagy le van amannak kötelezve anyagi érdekek által, vagy fél, vagy remél tőle akár általa valamit. Az ilyen alapon nyugvó becsülés és szeretet igen természetes, csak időszakai lehet t. i. a mig egy s más körülmények ráhatása miatt az érdeklánczolat indul. Ekkor aztán kiviláglik, hogy az a külső látszatban oly fényesen csillogó szeretet és becsülés tulajdonkép csak külső máz volt, melylyel midőn kicsinységünk akarók a világ elől eltakarni, a valódi becsülés és szeretettől legellentétebb szenvedélyeknek hintettük el magvait t. i. az ellenszenv-, gyűlölet-, utálat- és boszuvágyanak. Ezért tünik aztán a látszatra könnyen hívó előtt fel annyi megfoghatatlan dolog az emberek részéről; ezért hallja ma ettől, hogy amabban, kit tegnap bálványozásig szeretett és félistenként becsült, ma mily borzasztóan csalódott; attól viszont, hogy ez szedte őt rá, és így tovább. Soha se igyekezzék az

emberi társaságot a felszinen belül nem ismerő a dolog felől magát olyan magyarázattal megnyugtanni, hogy e különös jelenségnek oka a félreértésben rejlik, mert igen nagyot fog tévedni. Ugyanis meglehet, hogy a holnapután már bizalmas csevegésben fogja találni a tegnapelőtt egymást elítélőket, épen mintha semmi sem történt volna.

A becsülés és szeretetnek erkölcsi alapja hiányzik itt s ez a baj, ez az ellentétek felmerülésének kútforrása. Hol a társaság első sorban nemes erkölcsi tulajdonokkal bíró egyedeket számlálhat, csak is ott lehet szó valódi szeretet és becsülésről. A hol ezt azért becsülöm, mert van szive a nemes érzések befogadására, van akarat ereje a küzdelemre, a lemondásra; tud, törekszik tenni, munkálkodni a közjóért; felülemelkedve a köznapias dolgokon, az emberben az embert nézi s nem rang, születés, vagyon, vagy rokonsági kötelék okából harczolt ez, vagy amaz mellett, hanem azért, mert elvben egyetért vele; ragyogó arczullattal fogadja ellenmondásaidat s nyílt homlokkal felelvén arra, az igazság előtt önként meghajol; s ki nem eltiporja benned, hanem felemeli az önértetet: a hol mondom a becsülés s ez úton a szeretet ilyen tényekből foly ki, ott állandó is az. Vagy más szavakkal: a hol a becsülés és szeretet nem eszköz egy külső cél elérésére, hanem az erkölcsi nemes érzésekből önként származik, ott nem lehet lételét kétségbe vonnunk. Mai napság, fájdalom! nagyon ritka a szeretet és becsülésnek egy ily jelensége. S a mi a legelszomorítóbb: még ott is, hol a szabadság öléből kiragadott gyermekek gyűjtetnek össze a végett, hogy a társadalom hasznos, becsületes, derék, mivel polgáraivá képeztesse: vajmi ritkán találjuk meg a valódi szeretetet, becsülést a tanító és tanítvány között. Elszomorító mondom, mert e tapasztalatban egy a mai társadalom rétegeiben szélesen elharapódzott hámis nézetnek látjuk már itt is gyakorlati kifejezését, hogy t. i. kötelességből, látszataból, érdekből elég a szeretetet szenvedlegni, a nélkül, hogy

bensőnk őszinte tudomással birna róla. Nézzünk csak szét az iskolában, s csupán egy esetet mutassunk fel. A tanító fennem kérkedik azon ragaszkodás, becsülés, szeretettel, melylyel iránta úgy növendékei, mint a szülők viseltetnek s hogy ennek meggyőző bizonyítékát adja, felmutat neked néhány nevenapján, újévkor vagy más ünnepélyes alkalommal kapott tárgyat és számos köszöntőt. Igen de hányszor van, hogy ezen tárgyak bizonyos közvetett előzetes figyelmeztetés eredményei, vagy a vagyonosabbak részére történt részrehajlás, kiváló figyelem kifolyásai; az ékesen irt köszöntők magok a szülők, vagy a nagyobb testvérek fogalmazványai és így tovább? Ilyen vagy ehez hasonló úton nyilatkozó érzelem lehet akármi, csak szeretet és becsülés nem.

Ne vegyük jelentéktelennek az ilyeszerű jelenségeket, mert ha az iskolában már elhintjük annak a magvát, a mi a mindennapi élet terén oly buján burjánzik fel, az erkölcsi élet levegőjét nem tisztítottuk, de megfertőztettük. Aztán különben is mit ér a tanítóra nézve az a másképen is terhes pálya s mit a növendékre az a mondhatjuk szabadadressura, ha nincs kitől egy meleg, barátságos, őszinte szót nyerjen, ha nincs őszinte öröm, a miben osztaokozzék, ha mindenfelől csak hazugságot lát és várhat?! Ebből kifolyólag nem lesz talán idővesztegetés a felett elmélkedni, hogy mi által lehet az iskola beléletében a tanító és növendékek között valódi becsülést és szeretetet alapítani.

Ugy mondják, hogy „szeretet szüli a szeretetet.“ Tökéletesen igaz, annyira, hogy belőle bátran vehetjük sarkpontul ez elvet: szeretet által létesíthető a szeretet. Ez elv körül csoportosulnak aztán s belőle mintegy kisugároznak mindazon tényezők, melyek által a tanító a gyermekek becsülését és szeretetét megnyerheti, vagy általán az iskola beléletében létesítheti azt. Mert mindazon tényezők összege, melyek a becsülés és szeretet létesítése körül befolyásosak — ha a végelemzésig megyünk — látni való, hogy ez elvnek csupán változatai. Ez elv gyakorlati keresztülviteleben a helyes középutat fellelni, különböző viszonyok, egyének és alkalmakhoz mérten modozataiban helyesen alkalmazni; bensőleg átérzve jogosultságát, melegen lelkesedni mellette: ebben rejlik a kérdést illető bölcsesség köve.

Valamint a gyémántot csak gyémánt által lehet csiszolni s így értékessé tenni, ép úgy az emberi érzelmek legnemesbikét, a szeretetet, csak szeretet által lehet a szív drágakövévé tenni. Szeretni kell tudni a gyermeket, becsülni és szeretni fog az minket. Szeretni tudni helyesen pedig csak úgy fogjuk, ha szeretetünket erkölcsi alapra fektetjük.

A kényeztető túlungedékeny szeretet czéltévesztett, mert eredeti forrása nem az erkölcsi életből fakad fel. A kényeztető szeretet bűnös önzés. Ily eszközzel midőn a gyermek becsülését és szeretetét mintegy kiakarjuk erőszakolni, elhanyagoljuk a gyermekben nagyrészt az er-

kölcsi ember ápolását; a kényeztető túlungedékeny szeretet közt fel is lelheti a gyermek tanítójában azt, a kit minden lépten nyomon rászedhet, a kit ballépéseiben is pajtás, szövetséges, vagy báb gyanánt felhasználhat; de nem fogja fellelni azt az erkölcsi érzet előtt követésre méltó példány embert, a kihez lelke nemes érzései felszólalásával, az imádással párosult szeretettel ragaszkodják; a kihez felemelkedni, a kinek még gondolatát is ellesni, eltalálni igyekezzék, azon törekvéssel, hogy az által örömet szerez neki. A majom szeretet nem életeti az erkölcsi életet, hanem megfojtja azt. Szeretettől nem leereszkedni kell a gyermekhez a bűnös ballépésekig, hanem ingert kell általa benne kelteni azon törekvés iránt, mely által ő emelkedhetik tanítójához.

A túlszigor, közelebbi meghatározással: önkény intézménye sem erkölcsi intézmény arra nézve, hogy általa becsülést és szeretetet létesítsünk, mert hiányzik belőle a legfőbb tényező: a szeretet. Ki a gyermeket csak feddeni, vagy büntetni tudja; ki őt a rideg, katonás parancsszó előtt térd és fejhajtásra kényszeríti; ki a vak engedelmesség megkövetelésénél még a pizszenést is eltiltja tőle; ki tanítói méltóságában ily módon oly magas állásra helyezi magát, hová a szegény gyermeknek teljes lehetetlen felemelkedni; kinek minden szava, tette, eljárása, módora a visszataszító fölény éreztetés bélyegét hordja magán, a melyben nincs egy biztató hang, egy nyájas tekintet, egy örömmosoly, nincs bizalmat keltő gyöngédség, felemelő barátságos melegség: az nem hogy szeretetet létesítene s ez úton ápolná, de még azt a kis csirát is, melyet a legtöbb gyermek a szülei háztól hoz, örökre előli. Az erkölcsi szeretet rendeli ugyan, hogy szigoruak legyünk a tett, a cselekvések mérlegelésénél, de mindég szeretetből. Mikor például az egyik kezünkkel a gyermeket büntetjük, ugyanakkor tudjunk is a másikkal mutatni azon út felé, mely a javulásé, melyen őt mindig örömmel látjuk. Káplári hang és móddal, midőn munkásság, rend és pontosságot akarunk a gyermekbe oltani erőszakkal, egyfelől munkánk sikerét a legtöbbször csak időszaki-vá tehetjük, de másfelől életnélküli szokást csinálunk azokból a dolgokból, a melyeket máskülönbén az erkölcsi szép s jóérezet tulajdonaivá tehetünk volna. Mig ellenben, ha szeretetünk kifolyásából csak reá irányozzuk e dolgok megfigyelésére a fogékony gyermeki lelket, úgy hogy minden érzete a munkásság, rend, pontosság szükséges, jó és hasznos voltáról győződik meg: egy évelő növény gyökereit plántáltuk belé. És ne feledjük, hogy az indokolatlan túlszigor alkalmazásával nagyon sokszor megsértjük az ön- és igazságérzetet. Ha a gyermek részéről történt egy oly botlást, mely csak külső látszatban tűnik fel nagyinak, büntetünk kímélet nélküli vas szigorral: ápoltuk-e legkevésbé is az érzést úgy, hogy utóbb szeretetté nemesüljön? Példát hozok fel erre. Egy gyermek lapdázás közben véletlenül betöri az ablakot és mi a kár megtérítésén fe-

lül ráolvassuk s végrehajtjuk rajta drakoi szigorral a legkeményebb büntetést. A tény maga nem lévén erkölcsi hiba, midőn érette meg is büntettük a gyermeket, nem javítottunk, hanem a legdurvábban megsértettük az igazság érzetét.

Általában a szigor alkalmazásánál soha se feledjük tekintetbe venni, hogy ennél nem személyünk kell hogy mérvadó legyen, hanem a gyermek, kit — mivel szeretünk — derék, jellemes emberré akarunk nevelni.

Azt hiszem, hogy midőn az elmondottak után, a szeretetet a tanító részéről mindenekfelett részrehajlatlanul kívánom alkalmaztatni, nem lesz szükséges e nézetet még hosszabb érvelésekkel támogatnom. Hiszen a ki csak egy év lefolyása alatt gyakorolta öntudatosan a szeretet nevelői elvét növendékei között, meggyőződhetett arról, hogy csak egy parányi részrehajlás is mekkora kárt tesz a nevelés művében; gyűlölet, ellenszenv, irigység, bizalmatlanság, utálat azok a szenvedélyek, melyek nyomában a gyermekek közt lábrakapnak. Bármely indokból teszi is, az a tanító, a ki a szeretet alkalmazását vagyon, állás, születés és nem erkölcsi tények mértéke szerint eszközli, minden körülmények szerint bünt követ el.

Az eddig jelzettek mellett tárgyunkra vonatkozólag ki kívánom emelni még a következetességet is, mely az erkölcsi világban egy igen fontos tényező. Oly tulajdon ez, mely egyedül maga is tiszteletet gerjeszt és általa sokat elérhetni. A szeretet elvével nevelni akarónak épen ez okból birnia kell ez erkölcsi tulajdonnal. Az, a ki nevelői kötelmeit a szeretettel akarja megoldani, szeretetét jó nagy részben a következetesség által kell erkölcsi magaslatra emelni. Avagy erkölcsi szeretet-e az, mely a kedély hangulathoz alkalmazkodva, ma a hibát kisebbnek nézi mint tegnap, mely a ma kimondott véleménynyel holnap nyílt ellenkezésbe jön; mely erőtlenségében az egy hétig gyakorolt büntkiáltási kísérleteket hónapok hosszán resttétlenséggel mellőzi; mely mosolyogni tud holnap azon, a mit ma a legszenvedélyesebb hangon elítélt? Az erkölcsi világnak a következetesség a matematikája, vagy is azon egyedüli egyenes út, melyen kívül — épen mint a tudományok között a számtanén kívül: a többiek mindegyike tévedéshez vezethet. A hány félszeg neveltet látsz az életben, bizton elmondhatod a legtöbbjénél, hogy nevelője nem volt következetes ember. S ha sajnálni tudjuk a társadalom azon idétlen erkölcsi páriáit, kik ma megtagadják azt, a mire tegnap — istent hiva tanuul — megesküdtek, kik a tegnap még keblü barátot ma sárral dobálják, vagy megfordítva; kik tegnap hirdetett igaz meggyőződésüket ma megtagadják; kik ma bókók kíséretében kezét is tudnak csókolni azon felőlők emelkedettnek, a kire tegnap még ujjal mutattak; kik a tegnap bőkezűen osztott alamizsna után ma sirni is tudván, éhenhaló embertársuktól vonják meg a felesleges fillért; a kik kártyavesztéseik hatása alatt

esküt tesznek, hogy többé nem játszanak, de harmadnapon a játék ingere miatt már elfeledik fogadásukat: mondom, ha a jellemtelenség ilyen példányait, kiknek minden bűnök a következetlenségben rejlik sajnáljuk, de sőt meg is utáljuk, akkor soha sem szabad az iskola körében magunkról csak pillanatra is megfeledkeznünk a következetességet illetőleg. A következetesség oly erkölcsi korlát, melyen át a bűnök hazájába egyetlen nyílás sem vezet azokra nézve, a kikkel szemben ezt nemes alapokra fektetve felállítók.

Derzsi Jenő.

EGÉSZSÉGÜGY.

A napi tanóraszám kérdéséhez.

A németországi közegészségügyi egylet Dresdában tartott VI. gyűlésén, e tárgyat illetőleg Alexi és dr. Chalybaus előadók a következő véleményt terjesztették elő.

1. Az iskolai kötelezettség a betöltött 6 évtől, a betöltött 14-ik évig tart. A gymnasiumok és reáliskolákba valamint a felsőbb női tanodákba is a felvétel a betöltött 9-ik év előtt nem történhetik.

2. A heti tanórák számának az elemi iskolákban (ide számítva az ének, torna, és női kézimunka órákat is) az alsóbb osztályokban (7—8 év) 22 órát — s a közép osztályokban (9—10 év) és a felsőbb osztályokban (11—14 év) 30 órát meghaladni nem szabad. S ezen órákból az alsóbb osztályokban 16—18, a közép osztályokban 18, s a felsőbb osztályokban 20—22 órának a délelőttre kell esni. Az odahaza végzendő iskolai munkákra fordítandó idő pedig a közép osztályokban az 1 órát s a felsőbb osztályokban az 1 és fél órát meg ne haladja, az alsóbb osztályoknál pedig azokat vagy teljesen el kell ejteni, vagy legfeljebb fél órai időt szabad annak naponta elfoglalni. A vasárnapot odahaza végzendő iskolai munkákkal elfoglalni nem szabad.

3. A felsőbb tanintézetekben (gymnasiumok, reáliskolák s felsőbb nőitanodák) és középtanintézetekben, hol már idegen nyelvek is taníttatnak, a kötelező tanórákat mind a délelőttre kell tenni, s azoknak hetenkinti 24 órát meghaladni nem szabad. A technikai tantárgyak (írás, rajz, ének, torna, női kézimunkák) a délutáni órákra teendők és legfeljebb heti nyolc órát vegyenek igénybe. Az összes tanóráknak a délelőttre való tétele különösen nagyobb városokban ajánlható, hogy a gyermekek a kétszeres járástól megkíméltesse. De a napotai tanórák számának 5 órát meghaladni akkor sem szabad. Az odahaza végzendő iskolai munkákra szánt idő pedig legfeljebb naponta az alsóbb osztályokban (10—12 év) $\frac{1}{2}$ — $1\frac{1}{2}$ órát, a közép osztályokban (13—15 év.) 2—3 órát. A vasárnapot odahaza végzendő iskolai munkákkal elfoglalni, itt sem szabad.

4. A tanórák 12 év alul levő gyermekek számára

reggel 8 óra előtt és délután 2 óra előtt kezdetüket nem vehetik. S minden délelőtti két egymásután következő tanóra között, az első óra után legalább 5 pernyi, a második és harmadik óra között pedig 15 pernyi üdülési időt kell a gyermekeknek engedni. Délután pedig minden két tanóra között 10 pernyi üdülési idő adandó. És ha a tanidő 5 óráig tart, az első óra után 5, a harmadik óra után 20 és a negyedik tanóra után ismét legalább 5 pernyi üdülési időt kell adni a gyermekeknek.

Ezzel kapcsolatban felemlítjük, hogy a cseh országi iskola tanács, miután a tanulók között a rövidlátás igen nagy mérvben terjed, a tanulók látóérzékének kimélése céljából a tanítóknak kötelességükké tette: 1., hogy ezek a tanulók test tartására az írásnál s rajzolásnál különös ügyelettel legyenek, oly házidolgozatokkal, melyek a szemeket megerőltetik, tul ne terheljék s lehetőleg akadályozzák meg azt, hogy a tanulók igen apró írásra ne szokjanak, különösen pedig azon tanulók akiknél rövidlátás jelentkezik. 2. Ha világitásra van időnként szükség, arról a lehető legkielegítőbb módon gondoskodjanak. 3. Azon tantárgyak számára, a melyek a szemeknek nagyobb megerőltetését követelik az órarendben, a napnak azon óráját kell kitűzni, midőn legvilágosabb van s ily tantárgyak az esteli, már művilágitást igénylő órákra egyáltalában ne tétessenek.

valamint a bölcsöde-egylet által kiállított szép dombormű mintázat.

A kilencedik terem nagyszámu taneszköz, iskolai butor tárháza, több nevelési egylet által kiállítva, milyenek a polytechnikai társaság, a siketnémák és ép gyermekek együttes tanítása előmozdítására alakult egyesület, a nők szakképző egylete (Lemonier Eliz asszony által alapítva), mely a növendékek kitűnő dolgozatait állítá ki; ezzel nemesen versenyez a katolikus szakiskolázás céljából alakult egylet.

A tizedik terem az előbbihez hasonló kiállítást tartalmaz: jelesen a Franklin-társulatnak, az elemi oktatás s elemi tanítóképzés céljából fennálló egyesületeknek, Fröbel-egyletnek, a protestans gyermekek elemi oktatását gyámolító társaságnak, a keresztyén iskolában oktató szerzetesek egyesületének stb. kiállításait.

Megemlítjük Pape Carpentier asszonynak, kinek halálát fentebb érintők, mintegy véghagyományát képező tanszerkiállítását, valamint a Manuel Général szerkesztőségéből beküldött köteteit, melyekben az e lap által kitűzött „földrajzi oktatás az elemi iskolában“ című pályakérdésre beérkezett legjobb pályaművek találhatóak.

Az ezután következő termekben egész egy, a Rapp kapuhoz vezető folyosóig, tanító- és tanítónő-képezdek, államségélyben részesülő rajziskolák, gyermekmenhelyek küldeményei vannak elhelyezve. Igen érdekes a Villette-i inas iskola részéről beküldött munkák, mely intézet élén egy ügyes mérnök Bocpuet áll és a Turnefort utcai elemi iskola küldeményei, melynek igazgatója Lauber úr az elemi iskolát műhelylyel kötö egybe: az intézetekben használt tankönyvek, iskolai könyvtár, egy gyermek-menhely, egy községi elemi iskola, egy községi rajztanoda és iskolai raktár domborképei. Ez utóbbi raktárban felhalmozvák mindazon tanszerek és butorok melyek a különböző iskolában szótoszthatók.

A közoktatási kiállítás helyiségén kívül még több igen érdekes tanügyi kiállítás található más helyen. Igy Páris város pavillonjában kiemeljük a Szajna kerület elemi oktatása felügyeletével megbízott igazgatóság kiállítását. A részletes iskolai kimutatásból, mely Páris város tanügyi statistikáját tünteti föl, a szembeszökő előhaladás jellemzésére elég egy pár adatot kiemelnünk Gréard igazgató kitűnő jelentése nyomán. 1866—67-ben az iskolák száma volt Párizsban 303, csak 65,020 növendékkel, 1878-ban van 442 iskola 120,073 tanulóval. Itt vannak kiállítva a főváros Chaptal községi collegiuma, felsőbb elemi iskolái, tanító-képezdei, rajziskoláinak küldeményei; de közbámulatot ébresztett Ferdinand Staniszló ur építész által kiállított minta helység-háza, melyhez iskola van csatolva. A Dittes „Paeuagogiuma“ — bár szigoru bírálat szempontjából írja le a párisi kiállítást, e községházat, mely egyszersmind iskola és csak 18,000 francba került építése, kiváló figyelemben részesíti. Már maga az eszme oly szép, oly iga-

KÜLFÖLD.

A közoktatás a párisi közkiállításán.

VI.

(Befejező közlemény.)

Francziaország.

A hatodik teremben Angers, Châlons és Aix városokból a művészeti és ipariskolák részéről kiállított tárgyak szemlélhetők, középütt a szépművészetek ipari alkalmazása czájából alakult központi egyesület kiállítása van, mely egyesület a rajz okszerű tanítására oly sok szolgálatot tett.

A hetedik teremben két párisi intézetnek (l'ecole Monges, l'ecole Alsacleune) kiállítása bir kiváló érdekekkel. Ez intézetek jó elemi oktatásra fektetik a gymnasialis tanítást. Itt találhatóak a rajzoktatásra vonatkozó érdekes tárgyak, Delagrave könyvkereskedésének térkép kiállítása.

A nyolczadik termet méltán lehetne nevezni a könyvkiadóknak termének; ebben az elemi oktatásnál használt könyveket lehet fölhalálni, melyeket Hachette és társai, Delalain, Delagrave, Bélin, Armand, Colin stb. adtak ki. A terem közepén figyelmet kelt egy domborművé képe Lyon egyik körútján lévő iskola-csoportnak,

zán emelkedett, hogy a helység vesta tűzéhez oly közel legyen a jövő reménység tűzhelye: az iskola!

A főépülethez csatlakozik egy fi- és leányiskola teljes felszereléssel, Az emeletet is tanszerek foglalják el különböző kiadóktól. Itt talált helyet a „keresztény iskola testvérei intézetének“ (inst. des frères des écoles chrétiennes) kiállítására is, amennyiben az a palotabeli tizedik teremben el nem fért. Az iskolák egyikében kedd, csütörtök és szombat délután 1—4 órákor M. Grosselin mintatanítást tartott kis gyermekeknek. — A park másik oldalán a Szajna mellett van a creusot-i (Saône-en-Loire megyéből) bánya és gyártársulatnak bányatermék kiállítása s ezzel kapcsolatban az általuk fentartott iskolák tanterve és szervezetének leírása, a tanulók (kiknek száma 5428) munkálatai s az iskola-épületek alaptervei és modelljei. — Franciaország tanügyi kiállításához sorozandó végre az algiri, mely már a Trocadero parkban eső algiri mosché egy szeglet terében van. Ugyanitt a Szajna balpartján eső parkban az egyiptomi pavillon bejáratánál találjuk egy leányiskola s egy vakok intézetének kézimunka kiállítását.

Kisebb államok.

A görög és aztán a dán kiállítási osztályban kevés az elemi oktatásra tartozó tárgyat lelünk. Dániától azonban igen sokat várhattunk, hol az iskolaügy szervezete tudvalevőleg példányszerű. Az egy Koppenhágának 12 központi intézete van, melyekben 11,000 növendék tanul. Mindössze néhány taneszköz, írásbeli feladat, női kézimunka s házi iparmunkák azok, a miket találtunk,

Aránylag igen kevés az, amit a még nem említett kiállító nemzeteknél találtunk. A közép- és délamerikai köztársaságok (Argentín, Bolívia, Uuatemala, Haiti, Mexico, Nigaragua, Peru, Urugnay, Venezuela) osztályából említésre méltó egy központi csavaron forgatható iskolapad, Van Gelderennek a buenos-ayresi praeparandia igazgatójának találmánya.

Luxenburg, Portugal s Hollandia megannyi előhaladott ország, az elemi oktatás terén nincsenek méltólag képviselve.

H. S.

EGYESÜLETI KÖZLEMÉNYEK

A „Magyarországi Tanítóegyletek Szövetsége“-nek alapszabályai.

(Vége.)

VIII. Fejezet.

Egyetemes gyűlés.

28. §. Időközönként egyetemes tanítógyűlés tartatik; ennek idejét és helyét mindenkor a szövetségi közgyűlés határozza meg.

29. §. Az egyetemes gyűlést a szövetség központi választmánya hívja egybe; rendezését az azon vidéken levő tanítóegylet (tanító-testület) vállalja magára.

30. §. Az egyetemes gyűlés tárgyairól a szövetség gondoskodik.

31. §. Az egyetemes gyűlésnek tagja lehet minden hazai néptanító, tanítónő, kisednevelő, tanár, iskolahatósági tag és tanügy-barát, ki magát a megállapított időben és helyen a rendező-bizottságnál bejelenti s a szövetségi közgyűlés által megszabott tagsági díjat előlegesen a bejelentés alkalmával lefizeti.

32. §. Az egyetemes gyűlés tart előértekezletet és közgyűlést. Az előértekezlet a szövetségi elnök vezetése mellett tisztviselőit választja meg, a közgyűlés a szövetség által eleve megállapított s az egyletekben köllőleg megvitatott tételeket tárgyalja.

33. §. Az egyetemes gyűlés tisztikara áll: egy elnök-, két alelnök-, négy jegyzőből és egy háznagyból, kik a szövetség tisztikarától teljesen függetlenek.

34. §. Az egyetemes gyűlés tart ezen kívül szakosztályi üléseket is. Az egyetemes gyűlés szakosztályai a következők: kisednevelési szakosztály; leánynevelési szakosztály; elemi népiskolai szakosztály, képezői szakosztály, ismétlő-, ipar-, felső-nép- és polgári iskolai szakosztály, természettudományi szakosztály, népkönyvtári szakosztály és házi-ipar szakosztály.

Ezen szakosztályok köllő időben való megalakításáról a szövetség központi választmánya gondoskodik.

Uj szakosztályok felállítását vagy a létezők megszüntetését a szövetségi közgyűlés eszközölheti csak a társjegyletek előleges meghallgatása mellett, s ugyancz készíti el az egyetemes gyűlés ügyrendjét is.

35. §. Az egyetemes gyűlés határozatképessége számhoz nincs kötve.

IX. Fejezet.

Társjegyletek.

36. §. A társjegylet a szövetségbe való lépéskor a központtól az alapszabályokat két példányban megkapván, az az évi közgyűléskor felolvasztatik s az elnök, titkár s három egyleti tag által aláírva s egyleti pecséttel ellátva, az egyik példányt magánál megtartja, a másik példányt a központhoz visszaküldi, annak kijelentésével, hogy a szövetség célját szem előtt tartva, az alapszabályokat elismeri s szövetkezését nyilvánítja.

37. §. A társjegyletek a szövetségbe lépéskor a szövetségi közgyűlés által megállapított felvételi díjat, valamint az évi tagdíjat is előleges negyedévi részletekben a központi pénztárba beszolgáltatják.

38. §. Az egyletek az alapszabályok elismerésével azonnal belépnek jogaikba és kötelezettségeikbe s az alapszabályok és megállapított ügyrendi szabályzat értelmében tanácskoznak.

39. §. A társjegyletek egymás iránt vállalt kötelezettségnek tartják a felvetett ügyeket a központtól vett megbízás, vagy hivatalos tudósítás után első választmányi és fiókbizottsági üléseiken tárgyalás alá venni s véleményüket, határozati javaslataikat, illetőleg munkálataikat a lehető rövid idő alatt beküldeni.

40. §. A társjegyletek mindenek előtt a szövetségi gyűlés által kitűzött teteleket tárgyalják,

41. §. A társjegyletek az általok felállított tételt csak ugy bocsáthatják tárgyalás alá, ha ahhoz saját nézeteiket csatolják, illetőleg álláspontjokat kidolgozzák.

42. §. A nevelésügy fejlődésének. a tanügy és tanítói érdekeknek előmozdítására célzó teteleket bárki ajánlhat, ha nem is tagja valamely egyletnek; azonban csak akkor vétetik az tárgyalás alá, ha valamely egyletnek előbb benyújtott s az egylet azt magáévé tette.

43. §. A társjegyletek a szövetségi gyűlésen eldöntött kérdések eredményét körükben kihirdetik s azon vannak, hogy azok iskoláikban és hatóságaiknál érvényre jussanak.

43. §. A társjegyletek a magok köréből minden időszakra, majd évenként jelentést készítenek, és pedig:

a) időszakonként jelentést adnak vidékek tanügyi és népmivelődési állapotáról (megállapított minta szerint);

b) évenként beküldik rendes, pártoló, alapító és tiszteletbeli tagjaik névsorát;

c) a vidékőkön használt tankönyvek jegyzékét, s ha a központi könyvtárban nem találtnak, azok egy-egy példányát;

d) közlik az állomásaikról eltávozott s elhalt ügytársak neveit;

e) tudomásra hozzák azon néptanítók neveit, kik vidékőkön működnek ugyan, de az egyletbe magokat föl nem vétették.

45. §. A társjegyletek a szövetségnek az alapszabályok és ügyrendi szabályzat szerint való vezetésére s működésére ügyelnek.

47. §. Minden társjegylet a szövetség közgyűlésén magát képviselteti és pedig minden 10 egyleti tag után egy képviselőt küldhetnek, Az egyleti megbízás az egyes képviselőkre nézve egy évre bir érvénnyel; egy-egy képviselő csak egy-egy tanító-egylettől fogadhat el megbízást. Ezenkívül joguk van a szervezetett egyleteknek a 14. §. értelmében egy, vagy több képviselőt küldeni a szövetség országos választmányába.

48. §. A társjegyletek a központi szaklapot díjtalanul kapják.

49. §. Működését a társjegylet meg nem szüntetheti. Megszűntnek pedig akkor tekintetik, ha a szőnyegen levő tárgyban, a központ kétszeri megkeresésére is — bele nem értve a tételnek tudomásra hozatalát — véleményét nem nyilvánította.

A társjegyleti működés megszűnésének okait azon egylet elnöke tartozik a legközelebb tartandó szövetségi gyűlésre írásban betérjeszteni a központhoz.

50. §. A szövetségi tagság a belépéstől számítva három évre kötelező. Akkor is a társjegylet kilépésének indokait a szövetség előértekezlete ele terjeszti, mely az indokokat tárgyalja. S ha a kilépő egylet szándéka mellett marad, tartozik az alapszabályt és okmányt a szövetséghez visszaszármaztatni.

X. Fejezet.

A szövetség pecsétje.

52. §. A szövetség pecsétje „Magyarországi Tanítóegyletek Szövetsége“ körülírással, a központban őriztetik s azzal a hivatalos iratok megerősítetnek.

XI. Fejezet.

A szövetség feloszlása.

53. §. A szövetség mindaddig fel nem oszlott, míg azt tiz egylet pártolja.

54. §. Feloszlás esetében pénzvagyongáról, levél- és könyvtáráról határoz; azt a vallás- és közoktatási magas ministerium felsőbbtsége alá helyezi, ugy hogy bármikor alakulandó országos tanító-szövetség (ha mindjárt más címmel bir is) azt birtokába vehesse.

55. §. Az esetben, ha a szövetség az alapszabályokban foglalt s meghatározott célt és eljárást illetőleg hatáskörét meg nem tartja, a kir. kormány által, a mennyiben további működésének folytatása által az állam érdeke veszélyeztetnék, haladéktalanul felfüggesztetik, s a felfüggesztés után elrendelendő szabályos vizsgálat eredményéhez képest végleg fel is oszthatatik, vagy esetleg az alapszabályok legpontosabb megtartására felosztás terhe alatt köteleztetik.

Kelt Budapesten, 1878. évi december hó 8-án.

Péterfy Sándor,

Lakits Vendel,

a III. egyet. tanitógyűlés végrehajtó-bizottságának elnöke.

a III. egyet. tanitógyűlés végrehajtó-bizottságának titkára.

A kolozsmegeyi tanító-testület észrevételei a „Magyarországi Tanító-egyletek Szövetsége“-nek alapszabály tervezetére.*)

Tisztelt végrehajtó bizottság!

Mielőtt a fencimzett munkára észrevételeinket megtennők, sajnálattal kell megemlítenünk azt, hogy a központi végrehajtó bizottságtól maig sem kaphattuk meg az alapszabály tervezetet magában foglaló III-ik egyetemes tanitógyűlés naplóját, habár annak megküldésére, maga idejében hivatalosan felkértük a végrehajtó bizottság t. titkárát.**)

Ezért a munkálatot idő rövidsége miatt egyesületünk vidéki köreivel nem közölhet-

*) Tanító-testületünknek a szövetségre vonatkozó jelen munkálatát ajánljuk laptársaink — és mindenek felett a vidéki tanító-testületek érdemleges figyelmébe. Közelebbről olvasók egyik politikai napi lapban, hogy egy erdélyrészi tanító-testület egyetlen érdemleges észrevétel nélkül elragadtatással ad kifejezést a végrehajtó bizottság munkálatának kritikán felül álló tökéletessége felett, s ez alapon ki is nyilvánítja feltétlen csatlakozását a szövetséghez. Ezen — tán az idő rövidségéből magyarázható — ítélet, nézetünk szerint, elhamarkodott volt s jobb nem nyilatkozni, mint így nyilatkozni. A végrehajtó bizottság munkálatának ugyan is több olyan része van, mely a vidékkel szemben legalább is...nem méltányos. Munkálatunk elég mérséklettel emel szót ez érdeken; de hogy annak érvényét is szerezzünk: egyetértésre és összetartásra van szükségünk.

Szerk.

**) Az igazság érdekében ki kell nyilvánítsuk, hogy a „Napló“-t — az ügyre ugyan későre, de — jan. 25-én megkapta a titkári hivatal.

Szerk.

tük, s csak is a központi választmány rendkívüli gyűlésében tárgyalhattuk.

Még nagyobb sajnálattal adunk kifejezést annak; hogy a mint a végrehajtó bizottság felszólításából értesülünk, a t. bizottság már a jövő február hó elején fel akarja ez alapszabály tervezetét megerősítés végett a nagyméltóságú vallás és közoktatásügyi miniszter urhoz terjeszteni.

E szerint a hazai egyesületek legnagyobb részének, márcsak az idő rövidsége miatt sem lesz alkalma, behatóan tárgyalni e munkálatot s arra vonatkozó észrevételét a központi bizottság tudomására juttatni. De ha az egyesületek észrevételeiket meg is tehetnék, tekintetbe véve, hogy a munkálatok beküldésére január vége, a megerősítésre való felterjesztésre pedig február hó eleje tüzetett ki; a végrehajtó bizottságnak nem lesz ideje azokat beható tanulmánya tárgyává tenni, s ennek alapján a célszerű és jogos kívánalmak tekintetbe vételével oly szerves munkálatot terjeszteni fel megerősítésre, a mely a szövetségbe lépésre hajlandó egyesületek többségét megnyugtathassa.

E körülmény azon aggodalmat is felébreszti bennünk, s valószínűleg a többi társegyletekben is, hogy az észrevételek megtételére való felhívás, inkább csak az egyesületek hozzászólási vágyának kielégítésére, mint azoknak komoly figyelembe vételére van célozva.

Nagyon különösnek találjuk végezetre azt, hogy a t. végrehajtó bizottság többsége nem vette figyelembe kisebbségének azon természetes és jogos ohajtását, hogy az alapszabályokat mindaddig ne terjessze fel megerősítésre a kormányhoz, a míg a szövetségbe lépni akaró egyesületek képviselői egy közös gyűlésen azokat véglegesen el nem fogadták. Bizonyára az egyesülési mozgalmak terén első eset lesz ez arra, hogy előbb van megerősített alapszabály, s azután keresnek hozzá tetsületet. — Így megtörténhetik az, hogy a midőn a már megerősített alapszabályok alapján a társegyletek képviselői az alakuló gyűlésre egybejönnek, első munkájuk lesz az, hogy a most már nem korlátozható joggal élve, vagy lényeges változtatásokat tesznek a szabályzaton, s így megerősítés végett másodszor is fel kell terjeszteni, vagy pedig, ha jogos kívánalmaiknak ott sem szerezhetnek érvényt, egyáltalában visszariadnak a szövetségbe lépéstől. — Ezekért mielőtt a munkálatra vonatkozó észrevételeinket megtennők, az ügy érdekében kérjük a t. végrehajtó bizottságot, hogy ha még hatáskörében áll, az alapszabályok megerősítése előtt, egy alakuló gyűlés összehívásával terelje a dolgot a maga rendes menetére.

A mi már az alapszabályzati tervezetet illeti, arra vonatkozó észrevételeink a következők:

Az 1 §-ban, a szövetség címében előjövő „egyletek“ helyébe „egyesületek“ teendő, mert az egylet hibás képzésű szó.

A §. b) pontjára, a hol a szövetség céljául az van

kitűzve, hogy a szövetség „a népnevelést meghatározott elvek szerint fejlessze“ kérdezhetnők, hogy ez elveket ki határozza meg? E merev dogmaszerű kifejezés helyett talán célszerűbb lesz, minden félreértés kikerülése végett „helyes és korszerű“-t tenni, mert erre nézve időről-időre mindig kimondhatja a szövetség véleményét, s ily irányban érvényesítheti is a maga hatását.

A 2. §. d) pontját, mely a szövetség egyik célját ebben fejezi ki, hogy: „a népiskola az őt megillető önállóságra vergődjék,“ ohajtanók ekként módosítani, hogy „a szövetség a népiskolát az őt megillető önállóságra segítse.“ Nem tagadjuk ugyan, hogy a népiskola eddig eleget „vergődött,“ de ezt legalább alapszabályilag ne szentesíttessük. — Egyébiránt mi e pontot egészen kihagyandónak véljük. Egyfelől azért, nehogy azon gyanura adjunk okot, mintha mi a népiskolát a tanügyi teljes organizmusból egészen ki akarnók szakítani, s így saját kárára a többi tanintézetektől mereven elszigetelni. Másfelől azért, nehogy a féltékenyebbek oly törekvést lássanak jelezve ebben, mintha a népiskolák még a szükséges és jogos ellenőrködés alól is kiakarnák vonni magukat.

A II. fejezet 2. §. e. és f. pontjait nézetünk szerint már csak a logika parancsára is egybe kellene vonni. Ugyanis az e pont szerint célja lenne a szövetségnek: „hogy a tanítók jólétét előmozdítsa, őket erkölcsi és polgári állásukban emelje:“ de ennek aláhuzott utóbbi része bennfoglaltatik a következő f) pontban, a mely így szól: „hogy a tanügy és tanítók érdekeit és tekintélyét minden irányban megvédje.“

A tanító erkölcsi és polgári állása megvédésének külön emlegetését nemcsak a pleonasmus elkerüléseért kellene mellőznünk, hanem épen a tanítói tekintély érdekében is.

A III. fejezet 3. §. nehézkes hangzású szövegét: „Tagja lehet a szövetségnek Magyarország területén lévő vallás és nemzetiségű különbség nélkül minden tanító-egylet (tanító-testület), mely alapszabályokkal bir s rendszeresen működik,“ — a világosabb és szabatosabb irályért így ohajtanók módosítani: „Tagja lehet a szövetségnek, vallás és nemzetiségi különbség nélkül Magyarország minden olyan tanító egyesülete (tanító-testülete), a mely törvényesen megerősített alapszabályok szerint rendesen működik.“

A IV. fejezetre, mely a szövetség keresztül vitelére és fenntartására vonatkozó föltételeket írja körül, már az 50-es bizottságnak ugyancsak e tárgyra vonatkozó észrevételeinkben kifejeztük azon nézetünket, hogy ily feltételek emlegetésének alapszabályokban nincs helye. Ehez most is ragaszkodunk annyival inkább, mivel a szövetség székhelyének megjelölésén kívül egyetlen oly feltétel sincs itt, mely a szabályzat többi pontjában, a maga helyén már meg ne lenne említve. A székhely

megjelölését illetőleg pedig ismételten ajánlhatjuk a t. bizottság figyelmébe, hogy az ezt magában foglaló d) pont helyett könnyű lesz egy új pontot iktatni be, akár az egyesületi cím után, akár pedig azon fejezet elejére, a mely a központi választmányról szól, ekképen: A szövetség központi hatóságának székhelye Budapest.

Az V. fejezet 5. §-a első bekezdése a működési köröket sorolja elő, s az ellen nincs semmi észrevételünk, de van az ezen cím alá már logikailag sem illő eme tóldalékra: „A társesyletek s a központi választmány a szövetségnek azon berendezése, mely a cél felsőbbbsége alatt állván, tanácskozásait írásban folytatja s önelhatározásait teljesíti.“ Ez ugyanis érthetetlen, mert az, hogy a cél felsőbbbsége alatt állás mily kötelezettséget ró a szövetségre s tagjaira, ez a szövegből egyáltalában nem kivihető, az pedig, hogy önhatározásait teljesíti (értsd végrehajtja) természetes, de ennek kijelentése szükségfeletti, valamint az is, hogy tanácskozásait írásban folytatja, mert alább ez már ugy is ki van fejezve.

A IV. fejezet 6. §-a szerint a központi választmány tagjai a főváros tanerőiből választatnak. De üléseire a szövetkezett egyesületek küldöttei és tagjai is hivatalosok, kik közül az utóbbiak, a szabályzat értelmében tanácskozás, az előbbiek pedig tanácskozási és szavazási joggal bírnak. A vidéki társesyletek ellenőrködésének ily alakban való gyakorlása, mint már korábbi munkálatunkban is kifejeztük, illuzorius és impracticus. E mellett veszedelmessé is válhatik azért, mert a felelősséget az adminisztratív testület és az ő munkálkodása folyamába s indokaiba eléggé be nem avatottak között megosztja. Mellőzendőnek tartjuk tehát ezt, mert a mostani tervezet 14. §-a, mely az országos választmányról szól, amúgy is alkalmat és jót nyújt a szövetkező társesyleteknek a központi választmány ellenőrzésére.

A vidékieknek a központi választmányban való képviseltetése helyett elégnek tartjuk, ha a központi választmány üléseiről kimondatik, hogy azok nyilvánosak; de ez csetre azon tekintetből, mert lehetnek a választmánynak néha kényes természetű s talán személyi kérdésekkel is összefüggő ellátandói, a melyeket nyílt ülésben tárgyalni nem lenne tanácsos, azt is be kellene foglalni, hogy 10 rendes választmányi tag kívánságára, bármelyik ülés azonnal zárttá alakítható.

A 6-ik §. 2-ik bekezdése eme zárszavajból: „Teendői ezek után még a következők,“ az ezek után kihagyandó, mert eddig még semmi teendő sem volt elősorolva, hanem azok elősorolása csak ezután következik.

A 6-ik §. g) pontja a társesyletektől évi jelentéseken kívül időszakra vonatkozó jelentéseket is kíván. — De ez igen terhelő lenne az egyesületekre, a melyeknek keblü ügyeikkel is elég dolguk van. Megelégedhetnék tehát a szövetség központi választmánya

a társesyletek részéről azzal, ha évi jelentéseiket beküldenék. Mert ezek minden egyesület munkálkodásának a lehető teljes képét nyújtják.

Különben is az „időszakra vonatkozó“ kifejezés annyira határozatlan hogy abból még egy társ egyesület sem vehetné ki azt, hogy az évi jelentésen kívül mikor és hány más jelentést kell még tenni.

A VI. fejezet h) pontjában a választmány teendőjéül van kiszabva az is, hogy a neveléstörténet megírását eszközöli. Minthogy ez egyfelől elvies elhatározást, másfelől nagyobb pénzbeli áldozatot igénylő munka lesz, innen vagy egészen kihagyandó, vagy utána teendő, hogy annak eszközése a szöv. gyűlés felhatalmazása és utasítása értelmében történjék.

Különben is a VII. fejezet a) pontjában az ezt illető rendelkezési jog a szövetségi közgyűlésnek van fenntartva.

Ugyanezen tételre még az az észrevételünk, hogy itt mint a központi választmány kötelességét, inkább azt kellett volna kiemelni, hogy a nevelés történetére s általában a tanügy állására és haladására vonatkozó adatokat időről időre összegyűjti, s azok feldolgozására a közgyűlésnek véleményes javaslatot tesz.

A 8. §. c) pontjában azon jog van adva a központi választmánynak, hogy „a tárgyalást valamely tétel fölött általa meghatározott időben befejezettnek nyilváníthassa.“ Az elsietés, vagy az ennek gyanujából származható féltékenység kikerülése végett, hozzá kellene tenni e tételhez, hogy a befejezésnek a tárgyhoz mért és jó előre nyilvánosságra hozott határidőben kell történnie.

A 10. §. elejét a hol az emlékiratok, kérvények aláírásáról van szó, rövideg okáért egyszerűen csak akként kellene szerkeszteni, hogy a szöv. nevében kibocsátott minden iratot, az elnök és titkár irnak alá. Ugyan e §. végén említi, hogy megkivántató esetekben a szövetséget egy vagy három tagja által képviselheti a közp. választmány. Erre megjegyezni kívánjuk, hogy magát a szövetséget csak is az elnökök s a vál. tagjaiból ezekhez csatlakozott küldöttek képviselhetik. De a vál. kebeléből kiküldött egyes tagok csak is a közp. választmányt, nem pedig az országos szövetséget képviselhetik.

A 11. §. szerint a közp. választmány a szövetség pénz, levél és könyvtárának megvizsgálására, harmadik évenként más-más bizottságot küld ki. Ha ez azt jelenti, hogy a szövetség fenntjelölt vagyonát egy évben háromszor fogják megvizsgálni, ugy helyes, de ha a harmadot a rosszul használt de mégis majdnem általánosan elfogadott értelmében veszik, hogy t. i. minden harmadik évben egyszer, akkor ezt a mint már előbbi munkálatunkban is kifejeztük, igen hosszú időköznek tartjuk. Félreértés kikerülése végett tehát a harmadévenként helyébe az lenne teendő, évenként legalább háromszor.

Melléklet a „Család és Isk.“ 3-ik számához.

A 11. §-ban szintén a választmány teendőjéül van kijelölve az is, hogy a befizetett pénzeket nyilvános ülésben adja át a pénztárnoknak. Kérdjük, hogy az időközben begyűlt pénzek egy-egy gyűlésig, kinek a felelősségén őriztetnek. Czélszerűbbnek tartanók, hogy a befolyó összegeket egyenesen a pénztárnok vegye kezébe, a ki köteles a legközelebbi választmányi gyűlésen azokról számot adni s e mellett minden egyes bevételről időről időre a szövetség közlönyében nyilvánosan nyugtatványt tenni közzé.

Ugyan e §-ba oda a hol arról van szó, hogy a közp. választmány az elnököt kisebb összegek utalványozására felhatalmazza, czélszerű lesz az összeg maximumát határozottan megjelölni.

A 12. §-ban ott tündöklök ez a szó is: „visszazármazott.“ E helyett a „visszafejlődött“ szó helyett illő lenne a magyar tanítóknak, a „visszaküldött“ vagy „visszakapott“-at használni.

A 13. §-ban az egyetemes gyűlésre való meghívásra vonatkozólag az van a választmánynak kötelességévé téve, hogy annak tárgysorozatát és ügyrendjét közzé tévén, a gyűlés tartásáról ideje korán értesítse a társegyesületeket.

Itt a határozatlan „ideje korán“ kifejezés helyébe meghatározott idő-kitételét ohajtanók.

A 14. §-ból örömmel látjuk, hogy a vidéki társegyesületek érdeklődése fokozására s a részükről is szükséges ellenőrködés gyakorlására, egyesületünk korábbi javaslatának figyelembe vételével országos választmány is szerveztetett.

Ohajtjuk, hogy ezen országos választmánynak működési köre tüzetesen irassék körül. Nevezetesen kívánók, hogy őt illesse a szövetség mindennemű vagyónának, számadásainak évenkénti megvizsgáztatása; továbbá ugy a szövetségi, valamint az egyetemes gyűlés tárgysorozatának s tartási helyének s idejének megállapítása, s általában mindazon fontosabb ügyek ellátása melyek elvies elhatározást, vagy nagyobb mérvű költekezésre való felhatalmazást igényelnek. Kivánók még hogy az országos választmány állítsa meg évről évre a szövetség költségvetését. Magának az országos választmánynak alakítására vonatkozólag, mindenek előtt azon nézetünknek adunk kifejezést, hogy mi nem tartjuk méltányos és helyes arány-nak azt, hogy a testület a társegyesületek küldöttein kívül a központi választmány minden tagját magában foglalja.

Az, hogy a központi választmány az országos választmányban is méltányos arányban birjon képviselettel, helyes és szükséges, de attól tartunk, hogy a felállított arány szerint mindig maga a központi választmány lesz az orsz. választmányban is biztos többségben, ugyanis a közp. választmány az új tervezet értelmében a tisztviselőkkel együtt 60 tagból álland, míg a társegyesületek részéről felküldendő képviselők száma

jó ideig alig fogja ezt kiadni, annál kevésbé meghaladni. Ezt nem azért jegyezzük meg, mintha a szervezendő közp. választmány iránt már előre is bizalmatlanságot éreznénk, de abnormisnak tartjuk azt, hogy a közp. választmány mint beszámoló testület, biztos többségben legyen azon gyűlésen, a mely őt számoltatja. Ajánlanók azért, hogy az országos választmányban, a központi választmányból a tisztviselőkkel együtt csak annyi tag birjon szavazási joggal, a mennyi a meghívott társegyesületek képviselői számának egyharmadát meg nem haladja.

Ugyan ezen §-t (a 14-et) illetőleg megjegyezzük, hogy a netalán felmerülhető félreértések kikerülése végett czélszerű lett volna kitenni, hogy az egyesületek minő tagjaik száma után választhatják képviselőiket. A tervezet szerint (100 vagy ennél kevesebb után egyet, 100-nál több után pedig 2-tőt). Ugyanis az egyesületeknek több rendbeli tagjai vannak, ugymint: tiszteletbeli, alapító, rendes és pártoló. Hogy méltánytalan kizárással ne vádoltassunk, azt ajánlanók, hogy a képviselet azon tagok után számittassék, a kik az illető egyesület közgyűlésén annak alapszabályai értelmében szavazási joggal birnak.

A 14. §. eme bezáró szavai: „ezek (t. i. a vidéki egyesületek képviselői) lehetnek fővárosi megbizottak is,“ kibővitendő azzal, hogy lehetnek a szövetségbe belépett bármely vidéki egyesület rendes tagjai is, annyival inkább, mert e gyűlések, mint vándor gyűlések nem mindig a fővárosban tartatnak.

A VI. fejezetre általánosságban még megjegyezni kívánjuk, hogy a tisztviselők joga és kötelessége, egyáltalában nincs körül írva, minnek pedig nézetünk szerint alapszabályból hiányoznia nem volna szabad, ennek akár a szóban levő fejezetben, akár a mi még helyesebb lenne, egy külön fejezetben való beiktatását annyival is inkább szükségesnek tartjuk, mert a meglevő pontokban még arról sincs említés téve, hogy ki az országos választmány elnöke.

(Folyt. következik.)

IRODALOM.

Földrajz az elemi népiskola III. osztálya számára. Irta Bartha Béni, tanító. Ára 25 kr. Sepsi-Szent-György, 1879. Nyomatott Pollák Mórnál. E kis könyvecske a királyhágón inneni kerületet tárgyalja, s a tapintatos szerkesztés mellett nem csekély érdeme, hogy adatai teljesen megbízhatók, a valóságnak megfelelők. Tankönyv íróink, kik többnyire a Királyhágón tulról valók, hazarészünket illetőleg annyi téves adatot vittek be a népiskolába, hogy ezen adataiban megbízható könyvecskét már csak e szempontból is tankönyvirodalmunkban nyereségnek mondhatjuk. Addig is, míg bővebben

megemlékezhetnénk e könyvecskéről, ajánljuk kartársaink figyelmébe.

A „Nemzeti könyvtár“ 13. és 14. füzeté is megjelent, amaz Mikes: Mulatságos napok, — ez Kazinczy költeményeinek hozván folytatását. E becses irodalmi vállalatból egy füzet ára 30 kr.

Vettük Dolinay Gyula „Könyvet a népnek“ című röpiratát. E mű nagy részletezéssel és tárgyiseretettel foglalkozik az iskolai és népkönyvtárak kérdésével. Ezen fontos intézmény tervezői számára igen becses utasításokat fejtegetéseket ad; öt ivre terjed, csinosan van kiállítva, ára 50 kr, de csak szerzőnél Budapest, Sándor u. 1459 sz. a. rendelhető meg. A füzet bérmentesen küldetik.

Az Abafi Lajos által kiváló gonddal szerkesztett „Figyelő“ irodalomtörténeti közlöny ez évben VI. folyamába lépett. A januári füzet eddigi multjához méltó gazdag tartalommal jelent meg. Az évenként 10 füzetben megjelenő folyóiratnak előfizetési ára egész évre 8 frt, félévre 4 frt. Szerkesztőség és kiadó hivatal: Budapest, IV. váci utca 1 sz.

Györfly Iván primási főtanító három népiskolai könyvecskéje küldetett be szerkesztőségünkbe, és pedig

1. Földrajzi könyvecske, 2. Magyarország történelme, és 3. Természetrájk kézikönyve. Egy-egy füzetnek ára 10 kr. s kiadója Buzárovits, Esztergomban. Ezek közül a természetrajzi kézikönyv könyvbíráló bizottságunkban már ismertette lett, és pedig igen kedvezőtlen eredménnyel. A más kettő értékéről még nem nyilatkozhatunk, de szintén ki vannak adva bírálatra.

A „Keresztény Magvető,“ az unitáriusok egyház- és iskolai folyóirata, a letűnt 1878-ik évvel XIII. évfolyamát végezte be. A november—decemberi vaskos füzet kiválóbb cikkei: Teremtés és fejlődés-, veterán tudósunk dr. Brassai S. tollából. Angeló de Gubernatis összehasonlító mythológiájának ismertetése gr. Kuún Gézától; dr. Martineau Jakab: Dicséret és fohász hymnusok (Hymnus of praise and prayer) énekgyűjteményét esmerteti és egy néhány magasztos dalt sikerült fordításban mutat be Hegedüs István, lapunk főmunkatársa. Egyház történelmi adatok s még több érdekes cikkek teszik a Péterfi D. és Kovács I. által tapintatosan szerkesztett füzet tartalmát gazdaggá. A két havi füzetekben megjelenő folyóirat ára csak 2 frt. Felhívjuk rá a figyelmet.

T Á R C A

A babonák és népszokások a népneveléssel szemben.

„Tisztítsd, nemesítsd meg a nép szokásait, ez által a népet javítsd, műveled.“

A „Család és Iskola“ 1875. évi XIX-ik számában egy ferde népszokásról (halotti bucsuztatók) szólottam s hangsúlyoztam azt, hogy nem egy helytelen népszokás van még, melynek megtisztítása, átalakítása elkerülhetetlenül szükséges a népművelődés érdekében. Fölszólitám a tanügy embereit, hogy a népszokások megtisztítása céljából a sajtó hatalmával éljenek. Tárják föl a nyilvánosság előtt egyik-másik népszokás árnyoldalát s igyekezzenek odahatni, hogy a tanítók tegyék meg a kor intó szózatára hallgatva, e téren is a javítást, újítást. Fölszólalásom kiáltó szó volt a pusztában. Senki sem tartotta érdemesnek ez ügyet arra, hogy vele foglalkozzék. Három év repült el — hosszú három év — és e téren semmi változás nem mutatkozik. A népszokások régi erkölcsrontó köntösükben fennállanak ma is; s fenn fognak állani még kitudja meddig, ha ellenök működni nem fogunk. Én megkísértem röviden szólani e népszokásokról, s azon eljárásról melylyel e szokásokat átalakíthatni, nemesíthetni hiszem...

A népnevelés föladata odahatni, hogy a nép minden tekintetben — gondolataiban úgy mint tetteiben és szokásaiban — nemesüljön. E föladat pedig csak részben oldható meg az iskola falai között. E föladatot vég-

képen megoldani csak az életben lehet. Ha a tanító, kit hivatása lelkesít, beleéli magát a nép közé, annak társadalmi életét — mely kül és belsejében egyaránt különbözik azon magasabb társadalmi körtől, mely a kor szóvivője s mely a lelki világosság jótékony aerájában mozog — megismerni igyekszik: bizonyonnyal föltalálja a népelét azon ferde kinő véseit is, melyekből azt megtisztítani kell, hogy működését siker koronázza. E ferde kinővések a századok óta hagyomány-szerűleg népünk életéhez forrott szokások, melyek, mivel ősi jelleggel bírnak, szívósan tartják fönn magokat. Nemzeti életünkhöz vannak füződve, s épen ezért tapintatos eljárást igényelnek... A népszokásokat végképen kiirtani egyenlő volna nemzeti életünk megsértésével; ellenben azok tisztítása, nemesítése nemzeti életünk fejlődése érdekében tett hatalmas lépés lenne... E sorok szem előtt tartásával lássuk a népszokások közül azokat, melyek könnyeben megtisztíthatók, sőt némelyek értékesíthetők is, jelen viszonyaink közt.

1. A halottak napját, a kegyelet ünnepét támadom meg legelőször is, — még pedig tisztán pædagogiai szempontból. Nem is az ünnepet, hanem az ahoz kötött helytelen szokást, a temetők kivilágítását tartom én merőben helytelennek, s kárhóztatom a pædagogia szempontjából. Hisz az elhalt kedvesek iránti kegyelet lerovása nem szokás, hanem természetszerű kifolyása szívünk érzelm világának és én a kebel e

nyilatkozatát tisztelem, — hiszen nekem is vannak kedves halottaim! De azon külső szokásos cselekményt, melylyel farizeus módjára tudtára adjuk a világnak, hogy nekünk is van bánatunk, a XIX-ik században komikumnak tekintem... Gyujtsuk csak meg az ész világát a temetőben s vizsgáljuk meg azt, midőn az emberek egy évben egyszer benépesítik, s bevilágítják, hogy lásd bánatukat — és az elhanyagolt, behorpadt sirt! Milyen szent kegyelet!... A férj elhalt kedves neje sirjánál nem jelenik ugyan meg — de képviselteti magát szobaleányával, ki legjobb esetben a mécses egy részét gavallérjának ajándékozza, ki a temetőig kísérte; a megmaradtakat pedig, melyek halvány fényökkel bevilágítják a kedves sirhalmat — hogy a legtisztességesebb szóval éljek — elcsenik a csintalan tanulók. És itt megállunk. Itt elértük a temető pedagógiáját!... Nem légből kapott állítások ezek, hanem valóságok. Én is voltam tanuló s jól emlékszem, hogy laktársaim közül a „jobbak“ így sporolták meg a gyertya-pénzt, melyet aztán egyik másik utcasarkon beáztattak vagy felfűstöltek. De más tekintetből is káros hatása ez idétlen szokás. Ily alkalmakkor a temetőben van a városból minden csöcselék, kik erkölcsrontó beszédeikkel, botránkoztató tetteikkel rossz magot hintenek a gyermeki kebel fogékony talajába... Még többet is szólhatnék e szokásról, de azt hiszem eleget mondtam arra, hogy az elfogulatlan olvasó előtt e szokást helytelenítem. Most az a kérdés: mit tegyünk e mind inkább terjedni kezdő szokás ellenében? Nagyon könnyű rá a felelet. A tanító vigye ki tanítványait a temetőbe, de halottak napján és nem halottak estéjén, ott énekeltesen el velök egy temetési éneket, koszoruztassa meg velök elhalt kedveseik sirkeresztjét, szóljon hozzájuk, a gyermekek fölfo-gásához alkalmazkodva, röviden a kegyeletről — s aztán mintha egy rendkívüli előadásra lettek volna, ünnepléses csenddel vezesse haza tanítványait. Az ily eljárás maradandó benyomást tesz a gyermeki kedélyre; s ha a tanító tapintatosan értésökre adja, hogy a kegyelet adóját, nem farizeusi külsőségekkel kell leróni, hanem szívbéli megemlékezéssel, azt hiszem e gyermekek ha felnőnek sem gyujtanak mécses a sirra, hanem a helyett megtisztítják a dudvaktól s virágokat tenyésztenek rá. A felnőttekkel szemben pedig a lelkész reformálhat, egy szép egyházi beszéddel, csak akarnia kell! Ennyit akartam elmondani e szokásról, azt hiszem az értelmi fölvilágosodás érdekében!

(Folytatjuk.)

Boér Miklós.

VEGYESEK.

Lapunk jelen számával egyidejűleg mult évi összes hátrálékosainknak még egyszer felszólítást küldöttünk. Tisztelet-

tel kérjük az illetőket tartozásaik törlesztésére, hogy ne legyünk kényszerítve a kiadó egyesület központi választmányának közelebbi ülésén hozott azon határozatát érvényesíteni, hogy az illetőket névszerint és nyilvánosan szólítsuk fel tartozásaik le-rovására.

— A helybeli ipariskolák 1877—78-ik tanévi állásáról, a megelőző évekre tett visszapillantással, a felügyelő bizottság nevében, kiváló gondnal egybeállított jelentést tett közzé Váradi Károly, igazgató. Ez iskolák 4 év óta állanak fön s az államtól évenként 1500 frt segélyt kapnak. Az iskola 1—2—3 párhuzamos csoportokkal 3 osztályból áll s az osztályok elvannak helyezve a városi polgári-, a lutheranus-, a hidelvei- s k.-magyar-utcai ref. iskolák helyiségeiben. A növendékek tanításával a tanfér-fiak egész hosszú sora foglalkozik. A tanulókra vonatkozólag a jelentés igen érdekes statistikai táblázatot közöl. Ezek adataiból fölemlítjük a következőket: A mult tanévben volt tanuló, vallás szerint: 144 reformatus, 202 katolikus, 15 lutheranus, 7 unitarius, 19 gör. katolikus, 4 zsidó, 1 gör. keleti; összesen 392. Nemzetiség szerint ezekből magyar 364, születésök helyére nézve; kolozsvári 223, vidéki 169. Négy év alatt tanult összesen 1635 ifju. A jelentés végén az elmúlt tanévek bevételeiről és kiadásairól részletes szám-adás is van közölve. E szerint volt az összes bevétel 11 ezer 930 frt 36 kr; a kiadás 12,843 frt 75 kr, s e sze-rint a deficit 913 frt 49 kr, melyet azonban a bevárando államsegély nagy részben fog fedezni.

— Felkérésre szives készséggel adunk helyet az „Ál-talános tanügyi közlöny“ szerkesztősége következő figyelem-re méltó felhívásának: Tanítói névtár, illetőleg statis-tikai adatok tára című műnek összeállítása tárgyában köz-lönyünk első számával felhívást intéztünk a haza minden tanítójához, hogy sziveskednének a község, vidék iskoláiról s a tanítói állomásokról következő rovatok szerint adatokat beküldeni szerkesztőségünkhöz: Tanító neve, lakása, utolsó pósta. Tanítói fizetés, (készpénz, termény, havonkint, év, évnegyedenkint?) Iskola jellege (községi, felekezeti, állami, fiú, leány, vegyes iskola). Az iskola berendezése (épület, bútortat, tanszerek) megfelel-e a törvényes kellékeknek. Jegyzet. Itt ismételve felkérjük a tanítótestületeket és egy-leteket — vallás és nemzetiségi különbség nélkül — ne ter-heltessenek e közös érdekünket előmozdító vállalatot, az adatok beküldésével elősegíteni. Ez érezhető hiányon már csak azért is szükséges segíteni, hogy a tanítói allomások és iskolák berendezéséről hű adatokat birjunk s tanügyünk álláspontját tiszta világitásban lássuk és megítélhessük. Nem hisszük, hogy kartársaink ne érezték volna már hiányát egy tanítói névtárnak, s ne kívánnának oly művét birni, mely hű tükröként föltárta tanügyi állapotainkat s melyre min-denkor hivatkozhatunk. Kérjük buzdulni tudó kartársainkat kik kevésbé tájékozottak, világosítsák fel a tanítói névtár fontosságáról s bennünket mielőbb tiszteljenek meg a kért adatokkal.

— **A javulás útján.** Mily indokoltan emeltünk szót a fővárosi intéző férfiaknak a vidéki sajtóval szemben eddig tanúsított sértő magatartása ellen, épen olyan készséggel jegyezzük fel most az első figyelmet, melyben a végrehajtó bizottság szerkesztőségünket részesítette, megküldvén a magyarországi néptanítók 3-ik egyetemes ülésének „Napló“-ját. A tanító egyesületek figyelmét felhívjuk e „Napló“-ra, melyet megkaphatunk, ha a végrehajtó biz. titkárához: Lakits Vendel urhoz fordulnak. E „Napló“-ra ezután tesszük meg észrevételeinket.

— **A tanítók helyzetére** vonatkozó igen káros miniszteri rendelet lett közelebből kibocsátva, mely megengedi, hogy az ujonnak választott tanítók akár 3 próba év múlva is elbocsáthatók. Ez ügyet a kézdi tanítói fiokkör már érdemlegesen tárgyalta s annak sérelmes volta miatt feliratot határozott intézni a miniszterhez. E felirat szerkesztőségünknek is megküldetett s mihelyt lapunk tere engedi, közölni fogjuk. Addig azonban jó lenne, ha tanítótestületeink e nagyfontosságú ügyet érdemleges figyelemre méltatnák.

— **A ki eladta az iskolát.** Ó-Bást noგრádmegyei községben furcsa eset történt. A község ugyanis szorult állapotba jutván, hamarjában nem tudott honnét pénzt teremteni: a falu érdekeit szívéen viselő bíró Morke János tehát úgy segített a dologon, hogy a helybeli iskolát, a hozzátartozó telekkel együtt eladta. Az ügy szóba kerülvén a megyei közigazgatási bizottság előtt, ez röktön intézkedett, hogy az iskola a vevőtől visszaszeressék, a bizottság a bíró ellen fegyelmi vizsgálatot indított.

— **Fővárosi rébuszok.** A budapesti (budai) tanítótestület közelebbi közgyűlésén a választmány a „Néptanodá“-t ajánlta az egyesület hivatalos közlönyéül. A választmány ajánlata ugyan elejtetett, de már csak a kísérlet is ilyen irányban, a midőn épen a fővárosban szerkesztik a „Népn. Lapját,“ mutatja, hogy . . . valami bűdös van Dániában.

— **A magyar 1879. évi államköltségvetésben** a vallás- és közoktatásügyi miniszterium 4.126,220 frrtal van felvéve.

— **Bécsben** az iskolakötelezettség éveit 6-ról 8-ra emelték. Mi még a 6-tal sem tudunk boldogulni.

* * *

— **Nyilvános nyugtatóványok** (Folytatás) a „Család és Iskola“ 1878-ki folyamára fizettek:

a) egész évre 3 frrtal.

249. Állami tanító-képezde Szepes-Igló. 250. Állami tanító-képezde Székely-Keresztur. 251. Bakos Kálmán tanárjelölt Budapest. 252. Dézsi Gyula ev. ref. lelkész Gyula. 253. Gáll Sándor tan. Kide. 254. Községi iskola Ráton. 255. Községi iskola Felső-Rákos. 256. Nagy Ferencz tan. Fejérd. 257. Nagy Kálmán városi községi tanító Kolozsvárt. 258. Tanári kar unitárius gymn. Torda. 259. Tanító-testület vizvárosi Budapest. 260. Dr. Winkler Frigyes Mocs.

b) 1878. II. félévre 1 frrt 50 krjával.

261. Állami iskola Szász-Brete. 262. Állami Iskola Retteg.

263. Böleskény Ilona tanítónő K.-Vasárhely. 364. Benkő József tanító Dálnok. 265. Dombi János unitárius lelkész A.-Rákos. 266. Erdődi János képezdei igazg. Kassa. 267. Gáspár János kir. tanfelügyelő N.-Enyed. 268. Kolészár Lajos tan. B.-Hunyad. 269. Molnár Albert tan. Közép-Ajta. 270. Szongott József képezdei növ. Kolozsvár. 271. Szász Károly tanító Hidalmás. 272. Tarcsafalvi Albert tan. Vargyas.

a) 1879. egész évre 3 frrjával.

41. Állami iskola Ó-Radna. 42. Aradvidéki tanító-testület Arad. 43. Állami tanító-képezde Székely-Keresztur. 44. Boga Bálint igaz. Gy.-Alfalu. 45. Dr. Haynald Lajos ő excel. Kalocsa. 46. Községi iskola Tatrang. 47. Községi iskola Hosszufalu. 48. Kolozsvári kör Kolozsvár. 49. Községi iskola Szilágy-Somlyó. 50. Moldován Gergely kir. tanfelügyelő Torda. 51. Néptanító-egylet szatmárvideki Szathmár. 52. Pesti Pál ur Nagy-Körös. 53. Polgári iskola Zilah. 54. Polgári iskola N.-Enyed. 55. Szekeres Elek tanító Maros-Vasárhely.

b) 1879. I-ső felére 1 frrt 50 krjával.

56. Állami népiskola Vizakna. 57. Bede Dénes ur Szászváros. 58. Dobál Antal ur Szászváros. 59. Dömötör Krisztina pol. isk. tanárnő Kecskemét. 60. Deák József pol. isk. tanár Kolozsvárt. 61. Ev. ref. tanári kar Sz.-Udvarhely. 62. Felső leányiskola N.-Körös. 63. Gáspár János kir. tanfelügyelő N.-Enyed. 64. Jánó Lajos tan. Zágon. 65. Kolészár Lajos tan. B.-Hunyad. 66. Ladányi Gedeon tudom. egyetemi tanár Kolozsvár. 67. Simó Vilma tanítónő K.-Vasárhely. 68. Tarcsafalvi Albert tan. Vargyas. 69. Unitárius tanári kör. Torda. 70. Varga Dénes unitárius tan. Kolozsvárt. 71. Török Sándor tanító Bürkös.

Kolozsvárt, 1879. január hó 21-én.

Propper Ferencz,
testületi pénztárnok.

A szerkesztő postája.

S. D. tanár urnak Déva: E számban lehetetlen volt, de jövő számunkban már megkezdjük a munkátat közlését. K. A. tanár urnak Sz. Keresztur: Kaptuk, köszönjük s valamelyiket mielőbb adni fogjuk. Hát a direktor gondol-e ránk? . . . B. M. urnak Sz. Cseh: Lehetetlen volt az egésznek közlése, de jóvá teszem hibámat; kérem a folytatást. Dr. I. B. nak: Nem tudok egy levélíráshoz jutni, de azért te gondold ránk; a mutatott munkát várom. B. I. urnak N.-Almás: Egyesületi közleményeink úgy felhalmozódtak, hogy lehetetlen volt mind eddig közölnöm; központi választmányunk két szakbizottságának buzgó működéséről sem tudtam még az új egyleti évben semmit adni. Ennek méltányló megfontolása után kérem türelmét. T. G. Déva; Dr. E. G. Igló; B. B. S. Szt.-György; G. J. Budapest: Levelimeket jó indulatukba ajánlom.